

**BO'LAJAK TARBIYACHILARNING RAQAMLI
KOMPETENSIYALARINI BAHOLASH VA RIVOJLANTIRISHNING
INNOVATSION USULLARI**

ADPI maktabgacha ta'lim kafedrasi o'qituvchisi

Saydullayeva Barchinoy Abduxalil qizi

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tizimida raqamli transformatsiyaning bo'lajak tarbiyachilar kasbiy tayyorgarligiga ta'siri yoritiladi. Raqamli texnologiyalar sharoitida tarbiyachi-pedagoglarning raqamli kompetensiyasini shakllantirish va baholash masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, bo'lajak tarbiyachilarning raqamli savodxonligi, pedagogik dizayn va axborot xavfsizligini aniqlashga xizmat qiluvchi kompetensiya matritsasi hamda baholashning asosiy turlari asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, raqamli transformatsiya, raqamli kompetensiya, bo'lajak tarbiyachi, raqamli savodxonlik, pedagogik kompetensiya, baholash turlari, ta'lim texnologiyalari.

Maktabgacha ta'lim tizimi bolalarning ilk ijtimoiylashuvi, bilim olishi va shaxs sifatida shakllanishining poydevori hisoblanadi. Aynan shu bosqichda bolalarda atrof-muhitni anglash, muloqot qilish, mustaqil fikrlash, kuzatish va ijodiy yondashuv kabi asosiy kompetensiyalar shakllanadi. Shu bois maktabgacha ta'lim tizimining mazmuni, tashkil etilishi, metod va vositalari jamiyat taraqqiyoti hamda zamon talablari asosida muntazam ravishda takomillashtirib borilmoqda.

So'nggi yillarda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi maktabgacha ta'lim tizimiga ham chuqur ta'sir ko'rsatmoqda. Ta'lim jarayoniga interaktiv doskalar, planshetlar, multimediali dasturlar, ta'limiy mobil ilovalar, raqamli o'yinlar va onlayn platformalarning kirib kelishi o'qitish muhitini tubdan o'zgartirmoqda. Raqamli vositalar yordamida bolalarning e'tiborini jalb qilish, vizual va audiovizual idrokni faollashtirish, mavzularni qiziqarli va tushunarli

tarzda yetkazish imkoniyatlari kengaymoqda. Natijada ta'lim jarayoni yanada interaktiv, moslashuvchan va samarali tus olmoqda.

Mazkur raqamli transformatsiya sharoitida tarbiyachi-pedagoglarning raqamli savodxonligi va kasbiy kompetensiyasi hal qiluvchi omilga aylanmoqda. Chunki maktabgacha ta'limda raqamlashtirish faqat texnik vositalarni joriy etish bilangina cheklanmaydi. U, avvalo, raqamli texnologiyalarni pedagogik maqsadlarga muvofiq tanlash, ulardan bolalarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda samarali foydalanish, ta'limiy kontentni moslashtirish va xavfsiz raqamli muhitni ta'minlashni talab etadi. Shu bilan birga, tarbiyachilar bolalarning raqamli texnologiyalar bilan ishlash jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan axborot xavfsizligi va salomatlik bilan bog'liq xavflarni ham nazorat qila olishlari lozim.

Shu nuqtayi nazardan, maktabgacha ta'lim muassasalarida faoliyat yurituvchi bo'lajak tarbiyachilarning raqamli muhitda ishlash ko'nikmalariga ega bo'lishi, zamonaviy ta'lim texnologiyalarini tanqidiy, ijodiy va maqsadga muvofiq qo'llay olishi muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa bo'lajak pedagoglarning raqamli kompetensiyasini tizimli ravishda shakllantirish, baholash va rivojlantirish mexanizmlarini ishlab chiqishni dolzarb vazifaga aylantiradi.

Mazkur jarayonda bo'lajak tarbiyachilarning raqamli kompetensiyasini baholashga xizmat qiladigan pedagogik kompetensiya matritsasini ishlab chiqish muhim metodik vosita hisoblanadi. Ushbu matritsa raqamli kompetensiyaning asosiy tarkibiy qismlarini o'z ichiga oladi. Jumladan, raqamli savodxonlik (axborotni izlash, tahlil qilish va qayta ishlash), texnologiyalardan foydalanish malakasi, raqamli pedagogik dizayn, ta'limiy kontent yaratish, interaktiv baholash vositalaridan foydalanish, axborot xavfsizligi va innovatsion raqamli resurslarni tanlash hamda moslashtirish ko'nikmalari matritsaning asosiy komponentlari sifatida belgilanadi. Ushbu tuzilma orqali har bir bo'lajak tarbiyachining mavjud kompetensiya darajasi aniqlanib, individual rivojlanish ehtiyojlari belgilanishi mumkin.

Bo'lajak tarbiyachilarning raqamli kompetensiyalarini aniqlashda o'z-o'zini baholash anketalari, diagnostik testlar, amaliy topshiriqlar va portfel tahlilidan keng foydalaniladi. Masalan, o'tkazilgan so'rovnoma va test natijalari shuni ko'rsatadiki, aksariyat talabalar "ta'limiy kontentni raqamli formatda yaratish", "multimediali resurslarni pedagogik maqsadlarda qo'llash" hamda "interaktiv texnologiyalar yordamida baholashni tashkil etish" borasida yetarli darajada nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarga ega emas.

Olingan natijalarga tayangan holda, bo'lajak tarbiyachilar uchun maqsadli o'quv modullari, treninglar va amaliy mashg'ulotlar ishlab chiqiladi. Har bir talaba uchun individual rivojlanish xaritasi tuzilib, unda kompetensiyani bosqichma-bosqich oshirish yo'llari belgilanadi. Ushbu jarayon mentorlik, monitoring va refleksiya orqali doimiy nazorat qilib boriladi. Natijada bo'lajak tarbiyachilarning raqamli kompetensiyasi izchil rivojlanib, ularning kasbiy tayyorgarligi zamonaviy ta'lim talablari bilan uyg'unlashadi.

Bugungi kunda jahon amaliyotida bo'lajak tarbiyachilarning raqamli kompetensiyalarini baholashning turli zamonaviy yondashuvlari keng qo'llanilmoqda. Xususan, quyidagi baholash turlari samarali deb hisoblanadi:

- **Diagnostik baholash** – ta'lim jarayonining boshlang'ich bosqichida talabalar bilim va ko'nikmalarining dastlabki darajasini aniqlashga xizmat qiladi. Masalan, raqamli savodxonlik bo'yicha onlayn testlar va amaliy topshiriqlar.
- **Formativ baholash** – o'quv jarayoni davomida amalga oshirilib, tarbiyachi va o'rganuvchi o'rtasida doimiy teskari aloqa o'rnatishni ta'minlaydi. Masalan, onlayn platformalarda bajarilgan topshiriqlarga berilgan tahliliy fikr-mulohazalar.
- **Summativ baholash** – modul yoki kurs yakunida bo'lajak tarbiyachining umumiy raqamli kompetensiya darajasini aniqlash uchun qo'llaniladi. Masalan, yakuniy raqamli loyiha, elektron portfel yoki taqdimotlar.
- **O'z-o'zini baholash** – bo'lajak tarbiyachining o'z faoliyatini tahlil qilishi, kuchli va zaif tomonlarini aniqlashiga imkon beradi. Bunda raqamli refleksiya kundaliklari va o'z-o'zini tahlil anketalaridan foydalaniladi.

- **Hamkasblar tomonidan baholash (peer-assessment)** – talabalar bir-birining ishlarini baholab, konstruktiv fikr-mulohazalar bildiradilar, bu esa hamkorlikda o‘rganish va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi.

Xulosa qilib aytganda, bo‘lajak tarbiyachilarning raqamli kompetensiyasini baholash va rivojlantirishga yo‘naltirilgan tizimli yondashuv maktabgacha ta’lim tizimini raqamli transformatsiyaga muvaffaqiyatli moslashtirishga xizmat qiladi hamda zamonaviy, raqobatbardosh va malakali pedagog kadrlar tayyorlash imkonini yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayeva M. M. **Pedagogika nazariyasi va amaliyoti.** – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
2. Qodirov B. R., Ismoilova D. A. **Ta’lim jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanish metodikasi.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
3. Xolmatova G. S. **Maktabgacha ta’limda pedagogik texnologiyalar.** – Toshkent: Sharq, 2020.
4. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi. **Maktabgacha ta’lim davlat standarti.** – Toshkent, 2022.
5. Ergasheva N. A. **Bo‘lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirish asoslari.** – Toshkent: Fan, 2018.
6. Roblyer M. D., Hughes J. E. **Integrating Educational Technology into Teaching.** – Boston: Pearson Education, 2019.
7. Redecker C. **European Framework for the Digital Competence of Educators (DigCompEdu).** – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017.
8. UNESCO. **ICT Competency Framework for Teachers.** – Paris, 2018.